

RIGÓ ERIKA

A nemzetközi kereskedelmi jog és a magyarok – 50 éves az UNCITRAL*

Milassin László: *Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL)*.
UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2016.

I. BEVEZETÉS

Milassin László könyve az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Közgyűlésének 1966. december 17-én hozott határozatával alapított Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága, azaz az UNCITRAL (angolul: United Nations Commission on International Trade Law, továbbiakban UNCITRAL) 50 éves évfordulója alkalmából készült 2016-ban az UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft. kiadásában. A szerzőnek a kötet végén található angol nyelvű megfogalmazása szerint a kötet célja, hogy megismertesse az olvasóval az UNCITRAL-t és annak munkáját a nemzetközi kereskedelmi jog egységesítése, harmonizációja és modernizációja területén, tekintettel az intézmény háttérére, szervezetére, munka- és tevékenységi módszerére, továbbá, hogy tájékoztatást nyújtson az intézmény keretében született sajátos szövegekről. (246. o.)

A szerző kötődése az intézményhez mindjárt az Előszóban nyilvánvalóvá válik: az 1970-es években a Külkereskedelmi Minisztérium Jogi Főosztályán keresztül vett részt e szerv tevékenységében, s 2002-ben már mint alelnök ült New York-ban az UNCITRAL bizottsági ülésén. A 2004–2010-es időszakban azonban Magyarország az UNCITRAL-ban való részvételét teljesen felszámolta, s csak ezt követően vállalt újra részt a szervezetben, teljes tagsággal a 2013-as év óta rendelkezik. (9. o.) 2013-ban a „Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére” című kötetben a szerző egyébiránt már foglalkozott az UNCITRAL III. munkacsoportjának tevékenységével az online vitarendezéssel

[*] A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

kapcsolatban,^[1] illetve a „Fogyasztóvédelem és az online vitamegoldó eljárás” című cikkében az uniós szabályozásról is írt.^[2]

A szerző jelen művében az Előszót és Bevezető gondolatokat követően tizen-négyszer fejezetben ismerteti az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságát, az UNCITRAL-t, s az egyes fejezeteken belül különböző alfejezetekre osztja az adott kérdéskör vizsgálatát. Koherens szerkezetben mutatja be az intézményt, magyar kezdeményezésre történő létrejöttének történetétől egészen a szervezet nemzetközi kereskedelmi jogi nyelvezetének bemutatásáig. S noha a szerző az Előszóban úgy nyilatkozik, könyve nem ad teljes képet az UNCITRAL eredményeiről és működéséről, mégis egy átfogó, igényesen kidolgozott művet vehet a kezébe az olvasó, amely alapján tüzetesen megismerheti az ENSZ ezen intézményét.

II. A MŰ BEMUTATÁSA

Milassin László könyvének nagy előnye, hogy ilyen átfogó jellegű, magyar nyelvű munka korábban nem látott napvilágot a témában, jóllehet a nemzetközi kereskedelem jelentőségének növekedése ezt indokolná. A mű felépítése és kialakítása nagymértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy az olvasó kedvet kapjon a témában történő mélyebb ismeretek megszerzéséhez is, ugyanis praktikus az egyes elméleti részeket gyakran példákkal tűzdelt szemléltető leírások követik, melyek az érthetőséget segítik elő, s még inkább felkeltik az érdeklődést a kérdéskör iránt.

Recenzens számára mindjárt a Bevezető gondolatokban értékékként jelent meg a szerző azon részletezése, miszerint az UNCITRAL az egyetlen magyar kezdeményezésre létrejött ENSZ szervezet (10. o.), s a későbbiekben is a kifejtés részét képezi a magyar szempontok bemutatása. Ezt követően a hagyományosnak tekinthető kiindulópont a műben a többi fejezethez viszonyítva viszonylag hosszú, 27 oldalas történeti áttekintés. Az I. fejezet (A szervezet létrejöttének története) részletesen ismerteti az UNCITRAL megalapításának körülményeit, számos eltérő nézőpontot bemutatva ennek során, mint például az ENSZ Hatós Bizottság előtti vitát, Ustor Endre felszólalását, az UNIDROIT (franciául: Institut international pour l'unification du droit privé, angolul: International Institute for the Unification of Private Law) és a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia álláspontjait, de sort kerít az ENSZ égisze alatt működő szervezetekhez való viszonyának bemutatására, illetve alapvető feladatainak meghatározására is.

A kötet II. fejezete 4 alfejezetben és mindössze 8 oldalban mutatja be az UNCITRAL összetételére, tisztségviselőire és szervezetére vonatkozó szabályokat, kifejtve például, hogy az UNCITRAL tevékenységét 3 szinten végzi: bizottsági

[1] Milassin, 2013, 335–346.

[2] Milassin, 2014, 95–104.

szinten, kormányközi munkacsoportok szintjén és a titkársági szinten. (41–45. o.) Ezt követően a III. fejezetben (A nemzetközi kereskedelmi jog egységesítésének, harmonizációjának és modernizációjának eszközei, technikája) 6 alfejezet révén részletesen ismerteti a szerző az UNCITRAL jogi instrumentumait, mint a nemzetközi kereskedelmi jog egységesítésének, harmonizációjának és modernizációjának eszközeit és technikáit. Itt érdemes kitérni a szabályalkotó megoldások három nagy csoportjára, melyek szemléletesen kerülnek bemutatásra a műben. Megkülönbözteti ugyanis a legislatív, szerződéses és magyarázó megoldásokat, melyek hosszú távú jogegységesítési, harmonizációs és modernizációs célokat szolgálnak. (51–58. o.)

A IV. fejezet (A jogi reformok megvalósításához szükséges technikai együttműködés és segítségnyújtás) széles skálán mozogva, 11 alfejezetben és 20 oldalban kerül kibontásra, az általános áttekintéstől az oktatási kérdésekig. Ezen fejezet számos technikai együttműködési és segítségnyújtási formát foglal magában, melyeknek célja, hogy elősegítsék a nemzetközi kereskedelmi jog modernizálását, harmonizálását és egységesítését. Szót ejt például a Gerhard Sanders tanulmányában foglaltakról, miszerint a nemzetközi pénzügyi szervezetek jelentős szerepet töltenek be a technikai jellegű jogi segítségnyújtásban, mely elsősorban felajánlott adományokból származik (68.o.), de ezt követően számos további formát is kibont.^[3]

Az V. fejezet (Jogegységesítés, egységes nemzetközi magánjogi törekvések) 10 alfejezetben, 26 oldalon át tárgyalja a jogegységesítési kérdéseket, az igény megjelenésétől és problémáitól egészen az Európai Unió jogegységesítő szerepéig. A szerző mindjárt a fejezet elején szemléletes példákkal teszi világossá az olvasó számára többek között a terminológiai kérdéseket: egyezményt és rendeletet is hoz példaként. (87.o.) Az egységesített nemzetközi szabályok beépítésére vonatkozó alfejezet szintén fogalmi alapvetéssel indul, elősegítve ezzel az érthetőséget, majd a nemzetközi magánjogi jogegységesítés kategóriáit részletezi. A fejezet végén az Európai Unió jogegységesítése kapcsán idézi Lenkovics Barnabás vonatkozó interjúját is, melyben hangsúlyozza az alkotmánybíróság akkori elnöke: a magyar alkotmánybíróság feladata, hogy a magyar alkotmányosságot védelmezze, kiemelve a kölcsönös tisztelet és bizalom szükségességét az alkotmányos identitások és uniós értékek viszonyában.^[4] (109–110. o.) Sokféle szempont dolgoz fel a szerző, a teljesség iránti igénnyel igyekszik bemutatni a jogegységesítés különböző aspektusait. A jogegységesítés kérdéskörében fontos megállapítanunk, hogy Magyarországon Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslat is hivatkozik az UNCITRAL egyezményére, a Bécsi Nemzetközi Vételi Egyezményre, mint a nemzetközi jogalkotás eredményére, melyből a Javaslat meríthet,^[5]

[3] A kötetben hivatkozott tanulmányt lásd: Sanders, 2011, 66–74.

[4] A kötetben hivatkozott cikket lásd: Lenkovics, 2015. március 1. A cikk elérhető: http://magyarhirlap.hu/cikk/18617/Lenkovics_A_jogallam_tanulasi_folyamat (2016.12.08.)

[5] Vékás, 2012, 18.

továbbá a szerződészegés szabályozásának kérdéskörénél is példaként hozza fel, hiszen az előreláthatósági klauzulát nemzetközi egyezményben, azaz a Bécsi Vételi Egyezményben is bevált jogi eszközként említi.^[6]

A VI. fejezetben (A nemzetközi kereskedelmi jog globális normaalkotásának irányítása) ismertetésre kerül például 3 amerikai jogász által készített, az UNCITRAL működését elemző kutatás.^[7] (112. skk.) A vizsgálódás arra irányult, hogy kik vesznek részt az UNCITRAL tárgyalásokon – a jelenlévők aktivitását is figyelembe véve. A szerző álláspontja szerint a tanulmány ugyan egy munkacsoport munkáját vette szemügyre, de annak megállapításai egyébiránt is jól jellemzik az UNCITRAL működését. (116. o.) Számszerűen vizsgálva a kérdést, érdekes eredmények születtek, ugyanis megállapítható volt a kutatás nyomán, hogy az UNCITRAL üléseire való nagyszámú jelentkezés ellenére csak pár, gazdaságilag fejlett ország bír jelentős befolyással a normaszövegek kialakítására, úgy mint az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Németország, Japán, továbbá nemzetközi szervezetként idesorolható például a Világbank és az IMF is. (120. o.) A fejezetben a magyar szerepvállalásról és egyéb összefüggésekről is szól a szerző.

A VII. fejezet (A nemzetközi kereskedelmi jog harmonizációja és legújabb fejleményei) szintén fogalmi alapvetéssel indul, ezután eltérő értelmezések következnek a különböző UNCITRAL által létrehozott szövegek keretében, illetve a jogharmonizációs eljárás folyamatát részletesen írja le az előkészítéstől a ratifikációt követő szakaszig, majd az egységesített és harmonizált megállapodások alkalmazására és a nemzetközi magánjog modernizációjára vonatkozó alfejezetekkel zárul a VII. fejezet. Ezzel szemben a VIII. fejezet (A nemzetközi kereskedelmi jog harmonizációjának gazdasági, és gyakorlati szempontjai) már gazdaságossági és költséghatékonysági szempontokból közelíti meg a jogharmonizációs kérdéseket. A IX. fejezetben (Az UNCITRAL döntéshozatala és jogi normáinak jellegzetes vonásai) röviden, mindössze 7 oldalon mutatja be az UNCITRAL konszenzuson alapuló döntéshozatalát, valamint a kötelező és nem kötelező nemzetközi magánjogi normák hibridizálását, azaz a kötelező szabályanyagok és ajánlások keveredését. (153. skk.). A X. fejezet (Az UNCITRAL nemzetközi szabályalkotó eljárásával és módszereivel kapcsolatos időszzerű kérdések) aktuális kérdéseket vizsgál a globalizációval összefüggésben, valamint az UNCITRAL együttműködését más nemzetközi szervezetekkel – mint például az UNCTAD-dal (angolul: United Nations Conference on Trade and Development) vagy a Világbankkal. (162–164. o.). A XI. fejezet (Az egyes tagországok UNCITRAL-ban képviselt állásfoglalásainak koordinációja) mindössze 3 oldalon ír a hazai álláspontok koordinációjának szükségességéről a duplicitás elkerülése érdekében, és felveti egy külön koordinációs testület létesítésének kérdését. A XII. fejezetben (Az UNCITRAL működésének nemzetközi

[6] Uo. 397.

[7] A kötetben hivatkozott kutatást lásd: Halliday – Pacewicz – Block-Lieb, 2013, 279–298.

jellege és viszonya a nemzetközi kollíziós magánjoghoz) például leírja, mely szempontok figyelembevételével határozható meg az UNCITRAL jogalkotásának nemzetközi jellege az általa kidolgozott szabályanyagok és gazdasági aspektusok alapján. (176. skk.) Itt érdemes megjegyezni, hogy a recenzens egyetlen kritikai észrevétele, már amennyiben ez kritikának tekinthető, hogy a mű egyes fejezeteinek terjedelme csupán 3–7 oldal, így a többi fejezethez képest rövidnek tekinthetők, szerkezetileg tehát eltérnek a könyv többi részétől, kiemelve, hogy ezen tény a könyv mondanivalójának értékét nem csökkenti.

Az utolsó előtti, XIII. fejezet szerint (Az erkölcsre való hivatkozás megjelenése a nemzetközi kereskedelmi jogban) a jó erkölcsre való hivatkozás nem egyszerű, mivel a szerző szavaival élve: „egy időben különféle társadalmak különféle erkölcszeiről van szó.” (185. o.) A szerző ír az átláthatóság, azaz a transzparencia követelményéről, mint lényegi erkölcsi szabályról, melyre konkrét példaként a nemzetközi beruházási egyezményekben szereplő választottbíráskodás áttekinthetőségét biztosító szabályokat (rules) említi. (186. o.) Meghatározza továbbá a kereskedelmi csalás elleni szabályozás kérdéskörét, melyre vonatkozólag az UNCITRAL 23 indikátorát sorolja fel a szerző példákkal feltüntetve. (189. skk.) A fejezetben szerepet kap még a jóhiszeműség és diszkriminációmentesség elve is, szintén példákkal szemlélítve az elveket. A jó erkölccsel, a jóhiszeműség elvével a nemzetközi jogban számos kutató foglalkozik, mint például Steven Reinhold, aki cikkében rámutat arra, hogy az egyezmények értelmezése során számos megnyilvánulása van a jóhiszeműség elvének az aláírástól az értelmezésig, melyet részletesen is elemez. Reinhold szerint a jóhiszeműség elve az állami szuverenitás korlátozását jelenti, amely ahhoz szükséges, hogy más államokat védjen és megőrizze bizalmukat a nemzetközi jog iránt.^[8]

A könyv utolsó, XIV. fejezete (Az UNCITRAL nemzetközi kereskedelmi jogi nyelvezete) hasznos és tanulságos ismereteket tár az olvasó elé, a nyelvi nehézségekre, fordítási kérdésekre és annak hatásaira helyezve a hangsúlyt, valamint rámutatva az ENSZ sajátos intézményesített jogi nyelvezetére, a metanyelvre, amely az egyes nemzeti jogrendszerek nyelvezete felett áll. (198. o.) Külön kiemeli a szerző, miszerint az UNCITRAL oldalán az ENSZ valamennyi, 6 hivatalos nyelvén elérhetőek a szervezet okmányai, írott anyagai. (201. o.) A szerző kifejti, milyen nehézségekkel jár a többnyelvűség, a jogrendszerek eltérősége, amikor egy egységes jog kidolgozása, alkalmazása a cél, s miként oldja meg ezen kihívásokat az UNCITRAL, példákkal, szabályzat szövegekkel szemlélítve, a magyar fordítási nehézségeket is ide értve. Érdemes megemlíteni továbbá, miszerint a szerző leírja az UNCITRAL által létrehozott Bécsi Vételi Egyezmény 14. cikke kapcsán, hogy annak megalkotása a különböző jogrendszerek kötelmi jogának figyelembevételével történt, mivel azonban kompromisszum eredménye volt, így attól másmilyen, eredeti szöveget

[8] Reinhold, 2013, 40–63.; *Bonn Research Paper on Public International Law* No. 2/2013. A cikk elérhető: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2269746> vagy <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2269746> (2017.06.12.)

fogadtak el. (213. o.) Számos nemzetközi kutató foglalkozik ugyanakkor a témával, mint például Harry M. Flechtner,^[9] aki a Bécsi Vételi Egyezmény egységességének kérdését vizsgálja, tekintettel az egységesítési elvre az egyezmény 7. cikk (1) bekezdésében.

A könyv végén további hasznos információkra bukkanhat az olvasó, az irodalomjegyzék gazdag és sokszínű, a rövidítések jegyzékének ismerete megkönnyíti az érthetőséget, majd a különböző függelékek szolgálnak érdekes információkkal az UNCITRAL-ra vonatkozóan, úgy, mint az UNCITRAL tagállamainak felsorolása, jogi instrumentumai összefoglaló jelleggel, az UNCITRAL titkársága vezetőinek nevei is feltüntetésre kerülnek, illetve 4. számú függelék tartalmazza az UNCITRAL éves bizottsági üléseinek elnökeire vonatkozó táblázatot.

III. ÖSSZEGZÉS

Milassin László könyvéről elmondható, hogy összességében egy logikusan felépített, jól megszerkesztett munka, mely kellő részletességgel ismerteti a napjainkban egyre nagyobb jelentőségre szert tevő ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságát, az UNCITRAL-t. Ilyenformán az olvasó betekintést nyerhet az intézmény felépítésébe, működésébe, céljainak megvalósításába, s ennek során számos értékes ismerettel bővíthet tudása. E munka tehát nem csak az elméleti és gyakorlati jogászok számára szolgálhat új és hasznos szakismeretekkel, de az ENSZ ezen bizottságának nemzetközi kereskedelem terén nyújtott tevékenysége iránt érdeklődő laikusok számára is érdekes tapasztalatokkal szolgálhat.

IRODALOM

- Flechtner, Harry M. (1998): The Several Texts of the CISG in a Decentralized System - Observations on Translations, Reservations and other Challenges to the Uniformity Principle in Article 7(1). *Journal of Law and Commerce* 17. 187-217.
- Halliday, Terence C. - Pacewicz, Josh - Block-Lieb, Susan (2013): Who governs? Delegations and delegates in global trade lawmaking. *Regulation & Governance*, Berlin, Vol. 7, no. 3, 279-298.
- Lenkovics Barnabás (2015): A jogállam tanulási folyamat - Az Ab nincs tekintettel a „véleménypiacra”. *Magyar Hírlap*, 2015. március 1. A cikk elérhető: http://magyarhirlap.hu/cikk/18617/Lenkovics_A_jogallam_tanulasi_folyamat (2016.12.08.)
- Milassin László (2013): Online vitarendező eljárások nemzetközi kodifikációja, In: Szoboszlai-Kiss Katalin, Deli Gergely (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 335-346.

[9] Flechtner, 1998, 187-217.

- Milassin László (2014): Fogyasztóvédelem és az online vitamegoldó eljárás. In: *Iustum Aequum Salutare* X. évf. 2. szám, 95–104.
- Milassin László (2016): *Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága* (UNCITRAL). UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr.
- Reinhold, Steven (2013): Good Faith in International Law, (2) *UCL Journal of Law and Jurisprudence*, 40–63.; *Bonn Research Paper on Public International Law* No. 2/2013. A cikk elérhető: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2269746> vagy <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2269746> (2017.06.12.)
- Sanders, Gerhard (2011): Multilateral organizations and legal technical assistance: learning from experience. In: *Modern Law for Global Commerce. Proceedings of the Congress of the United Nations Commission on International Trade Law Held on the Occasion of the Fortieth Session of the Commission*. UN, New York, 66–74.
- Vékás Lajos (szerk.) (2012): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslatá magyarázatokkal*. szerkesztette: Vékás Lajos, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest.